

CAPUT VII.

UTRUM ANGELI IN HIS DONIS, QUÆ AD VOLUNTATEM PERTINENT, ET IN ALIIS DOTIBUS GLORIÆ A PRINCIPIO BEATITUDINIS PERFECTI FUERINT.

1. *Duo puncta in hoc capite enucleanda.* — *Prima hæresis asserens, Angelos bonos aliquando peccare.* — Duo præcipue proponimus in hoc capite explicanda, quæ licet ex dictis facile possint intelligi, partim propter hæreticos, partim ad explicandam quamdam scholasticorum locutionem, visa sunt pro hujus libri complemento necessaria. Primum punctum est de perfectione voluntatis beatorum Angelorum, circa quam fuit antiquus error Origenis dicentis, Angelos sanctos aliquando peccare negligenter exequendo quæ eorum curæ commissa sunt. Ita habet homil. 13 et 35, in Luc. et 20, art. 24, in Num. Quem errorem novi hæretici excitarunt, ut Fevardentius refert in sua Theomachia Calvinistica, l. 9, c. 19, ubi refert Calvinum, l. 3, Instit., c. 14, § 16, dicentem, Angelos non posse satisfacere justitiæ Dei: quia ut idem Calvinus, serm. 16, in Job, scripsit: *Si Deus summo jure cum Angelis agat, inveniet, quod in eis desideret, non stabit in eis constans, et perpetua firmitas.* Et infra, *Deus non invenit in Angelis solidam veritatem, sed stultitiam, vanitatem, et inconstantiam.* Et inferius declarat se loqui de Angelis, qui perstiterunt in obedientia Dei, et faciem ejus intuentur. Et alibi scripsit posse libidine depravari, et venia indigere. In quam sententiam Oecolampadium, et alios Calvini sectatores conspirasse affirmat idem auctor. Quod autem fuerit eorum fundamentum, non aliud adducit præter testimonia Scripturæ, quæ dicunt reperisse Deum in Angelis suis pravitatem, quod frivolum est, cum de malis Angelis intelligantur, ut infra videbimus. Videntur ergo isti in eum errorem declinasse, ut viventium hominum fragilitatem exaggerarent: nosque semper peccare, quasi a fortiori suaderent. Unde cum alias doceant nullum esse veniale peccatum, consequenter de lethalibus peccatis loquuntur, quando dicunt, Angelos deficere. Verumtamen idem auctor statim eosdem hæreticos ipsorum et verbis inconstantia redarguit, et convincit, aliis locis quasi veritate coactos contrarium docuisse. Quod genus argumentationis ad hominem, ut aiunt, est efficax, et ad malitiam, vel ignorantiam istorum hominum redarguendam potentissi-

mum: nobis tamen ad veritatem ostendendam non inservit, cum isti hæretici in nulla re fide digni sint, neque auctoritatem habeant.

2. *Contraria sententia est de fide.* — *Probatum primo auctoritate Patrum.* — Dicimus ergo, sanctos Angelos a principio suæ beatitudinis fuisse in gratia confirmatos, et ita in charitate perfectos, ut amplius peccare nullo modo possint. Hæc assertio dogma fidei est, omnibus fidelibus notissimum. Tradunt illud sancti Patres cum dicunt, Angelos bonos cum prius peccare possent, non peccando in via, meruisse ut amplius peccare non possent. Quorum sententias in præcedenti libro satis retuli: et ideo nunc verba omitto, et videri possunt Damascenus, l. 2, c. 3, Augustinus, Enchirid., c. 57, Fulgentius, de Fide ad Petrum, cap. 23, Gregorius, lib. 34, Moral., c. 4, alias 7, et Isidorus, lib. 1, Sentent., cap. 10, Nazianzenus vero, Orat. 38 et 42, non audet illos vocare simpliciter *immobiles* ad malum, sed *ægre mobiles*; verumtamen ibi loquitur de Angelis prout a Deo in principio creati sunt, ut ex probatione, quam adjungit, manifestum est. Inde enim probat, Angelos non esse simpliciter immobiles, quia aliqui ceciderunt. Unde Elias circa orationem tertiam ejusdem Nazianzeni quæ est prima contra Julian. in § *Ad hæc*, tacite interpretans Nazianzenum ait: *Angeli ad malum ægre mobiles sunt, non prorsus immobiles: nunc autem non per naturam, sed per gratiam, mentisque in eo, qui solus bonus est, defensione, immobiles.* Idemque habet Nicetas, in orat. 44, § *Posteaquam*, ubi Nazianzenus de beatis Angelis dicit: *Vel ad malum ægre, vel nullo prorsus modo moveri queant, ipse vero exponit, Prius ægre, nunc nullo modo, non natura, sed gratia.* Unde idem Nazianzenus, in carmine de laudibus Virginis satis se explicuit, dicens de sanctis Angelis.

— *Sedemque Dei, solisque beatum
Cingentes, etc., prompte sublimia, ima capessunt.*

et infra:

*Inter se miro jungit concordia nexu,
Unaque mens, similique Dei rapiuntur amore.*

*Nec quacumque mali parit irritamina tellus,
et inferius:*

— *Puri Regis, purique ministri.*

3. *Probatum secundo ex Scriptura.* — Præcipue hæc veritas habetur ex verbis Christi, quibus, vel ipsi hæretici aliquando coacti sunt

ad eam confitendam, ut Fevardentius refert. Christus enim nos docuit Deum orare hoc modo, *Fiat voluntas tua, sicut in celo, et in terra*, Matthæi 6. Per quæ verba a Patre petimus, ut ita voluntatem ejus nos in terra impleamus, sicut Angeli in celo illam faciunt. Nec enim dicere potuit Christus Dominus verba illa, nisi propter Angelos, quia cum illa dixit, non erant in celo aliæ creaturæ præter Angelos. Et quamvis essent, non minus perfecte Dei voluntas ab Angelis, quam ab animabus beatis adimpletur. Supponit ergo Christus Dominus in celo fidelissime, ac perfectissime impleri ab Angelis divinam voluntatem. Nam si illi peccarent, et voluntatem divinam transgredirentur, non doceret nos precari, ut in implenda Dei voluntate illos imitaremur. Præterea de Angelis prædicat David Psal. 102: *Benedicite Domino omnes Angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum ejus*, id est, audiendo verbum, seu jussum illius, statim illud exequendo obtemperantes; unde quasi per antonomasiam subdit, *Ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.* Deinde in universum de habitatione illa celesti, dixit idem Propheta Psalm. 83. *Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in secula sæculorum laudabunt te.* Et Psal. 14, interrogat, *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* et respondet: *Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam.* Si ergo ad ingrediendum montem illum sanctum requiritur munditia ab omni macula, juxta illud Apocal. 31. *Non intrabit in illam aliquid coinquinatum, etc.*, multo magis ad requiescendum ibi, necessarium est semper carere omni macula, et operari justitiam. At vero Angeli semper ibi permanent, dicente Christo, *semper vident faciem Patris*; ergo non est in eis macula, neque ruga.

4. *Angeli retenta beatitudine nequeunt peccare.* — Atque hæc non solum convincunt Angelos non peccare, sed etiam non posse peccare, retenta beatitudine, quam semel receperunt: ait enim David ad Deum Psal. 5: *Neque habitabit juxta te malignus, nec permanent injusti ante oculos tuos.* Cum ergo Angeli semel beati, non possint non esse beati, quia beatitudo illa perpetua est, ut nunc supponimus ex doctrina generali de visione Dei, et de Beatitudine: manifestum est, Angelos sanctos videntes Deum non posse peccare, quia peccatum et beatitudinem simul esse repugnat, quia placet Deo beatus, ab eoque diligitur, pecca-

tor autem odio habetur a Deo, ut dicit Sap. 14 et Ecclesiast. 22. Hinc ergo necessarium est, ut sancti Angeli cum visione Dei tantam receperint voluntatis rectitudinem, ut a Dei voluntate discrepare nunquam possint. Nam si peccare possent, et beatitudinem amittere possent. Sicut universaliter theologi docent cum divo Thoma 1, 2, quæst. 3, art. 4, ad beatitudinem necessariam esse rectitudinem voluntatis: quia sine hac rectitudine impossibile est, beatitudinem esse perpetuam, sicut ad consummatam beatitudinem necessarium est. Unde vero habeant Angeli sancti hujusmodi rectitudinem voluntatis prorsus immutabilem, dicendum est inde habere, unde beati homines illam participant: nimirum, ex clara Dei visione, et Spiritus sancti gratia, ut dicti Patres docent. An vero hæc rectitudo necessitate naturali sequatur ex visione, vel ex alia speciali Dei providentia, in tractatu de Beatitudine inquirendum est.

5. *Sancti Angeli omnem perfectionem voluntatis ad complementum perfectæ felicitatis habuerunt.* — Atque hinc infertur ulterius, habere sanctos Angelos omnem perfectionem voluntatis, quæ ad complementum perfectæ felicitatis necessaria est. Probatur, quia imprimis habent perfectum, ac necessarium Dei amorem charitatis. Nam hic ex clara Dei visione sequitur, et ad immobilem voluntatis rectitudinem necessarius est, ut in tractatu de Beatitudine, ostendimus. Deinde habent perfectam Dei fruitionem, seu gaudium, ac voluptatem. Hæc enim ex visione, et amore necessario sequitur. Rursus habent maximam animi tranquillitatem, quæ ex securitate perpetuo fruendi eadem beatitudine nascitur. Nam hæc securitas, et pax ad complementum beatitudinis necessaria est, et sequitur etiam ex perfecta visione Dei cum rectitudine voluntatis. Nam visio ex parte sua, et (ut ita dicam) physice incorruptibilis est, et per rectitudinem voluntatis est etiam inamissibilis per peccatum: et quamvis Deus de potentia sua absoluta posset illam auferre, ex suppositione tamen promissionis suæ, qua vitam æternam non minus Angelis bene de se merentibus, quam hominibus promisit, non potest. Hæc autem omnia latere non possunt Angelos videntes, et ideo ex quo beati fuerunt, plenam suæ beatitudinis perpetuæ securitatem habuerunt. De quo videri potest Augustinus, lib. 11, de Civit., cap. 11, 13 et 23, et lib. 11, Genes. ad litt., cap. 8, et sequitur Prosper de vita Contemplat., lib. 1, cap. 3. Denique concluditur ex dictis habere

etiam Angelos sanctos a principio suæ beatitudinis, ipsius Dei comprehensionem. Nam hanc etiam esse ad beatitudinem necessariam, docet divus Thomas 1, 2, quæst. 3, artic. 3, et in ea, sicut in cæteris, est eadem ratio de Angelis, quæ est de hominibus. Quia etiam Angeli sancti, dum fuerunt viatores, Deum inquirebant, desiderabant, et sperabant: perveniendo autem ad terminum facti sunt comprehensores, possidentes, nimirum, ac tenentes, quod quærebant, et sperabant: sive comprehensio sit aliquid intellectus, sive ad voluntatem referatur, de qua re circa beatitudinem hominum dicendum est. Nam quoad hæc omnium eadem est ratio.

6. *Secundum punctum hujus capituli.* — *Resolvitur.* — *Nequaquam theologi Angelis beatas dotes denegant quoad rem ipsam.* — Solum superest objectio, quæ secundum punctum hujus capituli constituit, quia hinc sequitur esse datas Angelis gloriæ dotes, non minus quam hominibus: consequens est falsum; ergo. Sequela patet, quia dotes gloriæ sanctarum animarum solum sunt, visio, fructio, et comprehensio (ut D. Thomas supra dixit), vel, ut alii volunt, visio, amor, et declaratio, vel securitas, vel quid simile: sed hæc omnia data sunt Angelis, ut diximus; ergo etiam dotes animæ illis datae sunt. Quod si dotes dicantur perfectiones per modum habitus, ut sunt lumen gloriæ, charitas, et habitus, qui est principium fruendi Deo, ut alii volunt, etiam isti habitus dati sunt Angelis, receperunt ergo dotes suas. Hoc autem non admittunt theologi communiter. Hæc objectio pertinere quidem potest ad usum cujusdam locutionis: nam quod ad rem spectat, difficultatem non habet. Ponunt enim theologi animabus beatis quasdam proprietates, seu perfectiones, quas dotes appellant, ut videre licet in D. Thoma 1, 2, q. 4, art. 3, et in 3, dist. 49. Quærent autem in beatis etiam Angelis dotes datae fuerint, et communiter negant, ut videre licet in D. Thoma ibi, q. 4, art. 4, et aliis antiquis, et recentioribus tum ibi, tum in 1, 2. Verumtamen non negant, neque negare possunt Angelis illa specialia dona gloriæ, quæ in animabus sanctis dotes appellantur, ut ratio facta convincit. Quia sive aliqui habitus appellantur dotes, ut aliqui loquuntur, sive actus, ut plures volunt: nullus est habitus, vel actus, pertinens aliquo modo ad substantialem beatitudinem, sive ut principium ejus, sive essentia, vel ejus substantia, sive ut proprietas illius, qui in Angelis non inveniatur, ut facile constabit cuilibet medio-

criter docto, discurrenti per singula: et ratio est, quia non est minor capacitas perfectionum omnis beatitudinis in Angelis, quam in hominibus, nec etiam est minus meritum in genere loquendo, neque est ulla alia ratio, ob quam homines in hoc sint Angelis præferendi. Et hoc est quod ad rem spectat; et ita fatentur, et specialiter explicant D. Thomas, dict. art. 4, Scotus, q. 4, art. 2, Richardus, art. 3, q. 8, et alii doctores allegandi.

7. *Sub voce tamen dotes negant.* — *Ratio cur vocem illam negent.* — Igitur solum loquentes de applicatione dotis, quæ metaphorica est, negant sub illa denominatione, et metaphora tribui Angelis dotes, sicut tribuuntur hominibus. Et ratio est, quia dos dicitur habitudinem ad matrimonium, seu desponsationem. Nam dos apud Juristas significat illa bona, quæ sponsæ conferuntur ad matrimonii onera sustentanda. Unde per relationem illam ad spirituale matrimonium, et ad sponsam, ut sponsa est, talia bona in ratione dotis constituuntur. Unde quia animæ justæ sunt Christi, et Dei sponsæ: ideo dicuntur dotari in gloria, ubi matrimonium illud spirituale consummatum est, et sponsa in domum sponsi transfertur. In Angelis vero non intercedit hoc genus matrimonii spiritualis, et ideo eorum dona metaphoram dotis non recipiunt. Verumtamen hoc ultimum quod subsumitur, nempe, Angelos sanctos non esse Dei sponsas, incertum est, nec satis probatum videtur. Quia vel est sermo de desponsatione cum Deo, vel cum Christo; neutro autem modo videtur id esse negandum; ergo.

8. *Impugnatur adducta ratio.* — Primo de desponsatione cum Deo probatur: quia inter animam, et Deum (seclusa consideratione incarnationis) intercedit spiritualis desponsatio, eo quod sicut vir, et uxor fiunt duo in carne una, ita anima, et Deus per unionem gratiæ fiunt, unus spiritus, juxta illud 1, Corint. 6. *Qui adheret Deo, unus spiritus est cum eo.* Et ita communiter Patres ea, quæ de sponsa in Canticis dicuntur, non solum de Christo, et Ecclesia, sed etiam de quacumque anima sancta et Deo secundum divinitatem intelligunt. At vero Angeli sancti non minus adherent Deo quam animæ sanctæ per visionem, et amorem: ergo non minus fiunt unus spiritus sunt. Probatur consequentia, quia nulla est ratio excludendi magis hanc desponsationis metaphoram ab Angelis, quam ab hominibus respectu Dei. Ratio enim quam D. Thomas adducit, quia Angeli non sunt ejusdem naturæ

cum Christo, non potest ad Deum, seu ad Christum, ut Deum applicari. Quia minus sunt ejusdem naturæ animæ, et Deus, quam Deus, et Angeli. Ergo ad illam allegoriam non requiritur unitas specifica: imo neque generica, nec univoca, sed satis est unitas in gradu, sufficiens, ad illam unionem, per quam creatura possit cum Deo unus spiritus fieri: hæc autem unitas, seu convenientia cum Deo magis in Angelis, quam hominibus invenitur.

9. *Aliquorum solutio.* — *Refellitur.* — *Aliorum responsio etiam excluditur.* — Alii reddunt rationem ex Richardo supra, quia de ratione sponsæ est, ut prius fuerit non sponsa: Angeli vero sancti semper fuerunt in gratia, et ita nunquam fuerunt non sponsæ. Sed hæc ratio debilior est, falsum enim sumit, quia illa conditio gratis, et sine fundamento petitur ad rationem sponsæ. Nam Eva vera fuit sponsa Adami, et tamen nunquam fuit non sponsa, ut multi volunt, et si nunquam peccaret, et transferretur in gloriam, vere esset sponsa Dei: semperque illi desponsata fuisset. Et beatissima Virgo nunquam non fuit sponsa Dei, et semper est sponsarum regina: sufficit ergo antecessio personæ ad unionem gratiæ cum Deo, quæ etiam in Angelis reperta est. Aliam rationem ab aliis indicatam invenio, quia Angelorum similitudinem habent, dotes autem dantur sponsis foeminis, non viris. Sed cur quæso dicuntur Angeli virorum similitudinem habere? Num quia masculini generis nomine significantur? At hoc frivolum est, alias homines non desponsarentur Deo: et animæ si nomine masculino spiritus significantur, non erunt sponsæ, vel certe vocentur Angeli nomine foemini generis, *intelligentiæ*, et sic aptæ ad desponsationem inveniuntur.

10. *Impugnatur amplius.* — Est ergo impertinens nominis significatio, sed res attendenda est: sicque spiritus uniti Deo sponsæ dicuntur, seu illis comparantur, quia uniuntur illi, ut viro a quo regendi, et gubernandi sunt: et tanquam capiti uniuntur, quod in Angelis repetitur. Denique expresse loquitur Bernardus, serm. 21, in Cant., ubi tractans locum Apoc. 21: *Vidi civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de caelo, inquit: Ad quid? Credo ut sibi acquirat sponsam de hominibus: mirares, ad sponsam veniebat, et absque sponsa non veniebat, quærebat sponsam, et sponsa cum ipso erat. An duæ erant? Absit. Una est enim, ait, columba mea: sed sicut de diversis ovium gregibus unum facere voluit, ut sit unum ovile, et unus pastor: ita cum haberet sponsam inhæ-*

rentem sibi a principio multitudinem Angelorum, placuit de hominibus convocare Ecclesiam et viri illi: quæ in caelo est, ut sit sponsa una, et sponsus unus. Hæc autem ratio desponsationis cum Deo ad metaphoram dotis sufficere posse videtur.

11. *Ostenditur deinde inter Angelos et Christum ratio spiritualis desponsationis.* — Verumtamen etiam inter Angelos, et Christum potest sufficiens ratio spiritualis desponsationis inveniri. Quia homines non dicuntur desponsari Christo per similitudinem in natura, sed per fidem, charitatem, et bonos mores: at vero Angeli non minus Christo fuere uniti a principio per fidem, et semper per charitatem, ergo etiam illi spiritualiter desponsati sunt, saltem ab eo tempore, quo *Verbum cara factum est*, et cepit esse Christus. Nam etiam sancti Patres ante adventum Christi, licet desponsati fuerint Deo, ut Deus est, de præsentia, ut sic dicam, non tamen fuerunt sic desponsati Christo, donec Christus fuit homo, quia desponsatio utriusque extremi existentiam requirit, ut esse possit. Probatur consequentia, quia in hac etiam parte nulla ratio differentiae ad id negandum sufficiens assignari potest. Communior enim ratio est, quia Christus, ut homo, est ejusdem naturæ cum hominibus, et non cum Angelis. Sed licet hæc ratio ostendat esse in hominibus majorem quamdam proportionem, quam in Angelis, non probat non esse in Angelis sufficientem. Quia inter homines, et Deum ipsum secundum divinitatem est sufficiens proportio ad spirituales desponsationem, quæ subsistere posset in statu innocentiae, etiamsi Christus non esset incarnandus, ergo post incarnationem etiam est sufficiens proportio inter Christum, et Angelos ad spirituales desponsationem. Probatur consequentia, quia major convenientia in natura est inter Christum ut hominem, et Angelos, quam sit inter hominem, et Deum, quia inter Christum et Angelos est univoca convenientia in gradu intellectuali, inter homines autem, et Deum est tantum analogia. Et hæc ratio etiam probat, quod sicut Angeli ad Deum ut Deus est proportio sufficiens ad dictam spirituales conjunctionem, ita major sit Angeli ad Deum, ut homo est, quia minus distat Angelus a Deo ut homo est, quam ut Deus est. Nam convenientia inter Christum, et Angelos, non secundum corpus, sed secundum animam consideratur, ut in simili dixit D. Thomas, 3 p., quæst. 8, art. 1, major autem convenientia est inter Angelum, et Christi animam, quam

inter Angelum et Deum, ut per se notum est.

12. *Aliquorum evasio. — Evertitur. — Ob-jectio.* — Responderi potest, quod Angelus comparatur ad Deum, ut deficiens, et imperfectus, ad Christum vero, ut excedens, et superior in naturæ perfectione: sponsa autem comparari debet ad sponsum, ut inferior, et deficiens, et subjecta, juxta Paulum Eph. 5, dicentem: *Sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis.* Sed contra hoc est, quia hæc desponsatio non fit per naturam, sed per gratiam: Christus autem ut homo, licet in conditione naturæ minoratus fuerit ab Angelis, tamen in perfectione gratiæ est longe excellentior illis. Imo est caput illorum, habens in eos perfectum influxum gratiæ, et gloriæ, ut alibi ostendimus, ergo ex hac parte habet sufficientissimam proportionem, ut sicut Angeli uniuntur illi ut capiti, etiam ut sponso jungatur. Nam, ut idem Paulus eodem loco ait: *Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesie.* Et tamen idem Paulus in eadem ep., cap. 1, dicit Christum esse constitutum: *Caput super omnem Ecclesiam*, id est, angelicam, et humanam, seu Ecclesiam ex Angelis, et hominibus constantem, ut ubi exponit D. Hieronymus, et concordat D. Thomas, 3 p., quæst. 8, art. 4, ex illo ad Coloss. 2: *Qui est caput omnis Principatus, et Potestatis.* Dices, esto Christus meruerit Angelis, non tamen eos proprie redemit, nec sanguinem pro eis fudit: non desponsavit autem sibi Ecclesiam, nisi quam redimit sanguine suo, juxta illud ad Eph. 5: *Viri diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et semetipsum tradidit pro ea.*

13. *Solvitur.* — Atqui non desunt, qui dicant, Christum etiam redemisse Angelos, et pro eis mortuum esse. Sed id non probamus, nec in præsentem necessarium est. Tum quia Paulus non dicit solam eam partem Ecclesie esse Christi sponsam, quæ ab eo est redempta, vel pro qua sanguinem fudit: sed dixit ita Christum dilexisse Ecclesiam, ut pro illa redimenda sanguinem fuderit, quod est verum, etiamsi Ecclesie ut compositæ ex Angelis, et hominibus sanguis Christi proprie non fuerit necessarius omni ex parte, seu per se primo (ut philosophorum terminis utamur) sed ratione ejus partis, in qua indigebat redemptione. Tum etiam, quia licet Christus non fuderit sanguinem pro Angelis redimendis, nihilominus effundendo sanguinem pro hominibus per eandem effusionem concomitanter meruit

Angelis, et sanctificavit illos, in quo dilectionem sponsi satis erga illos ostendit. Accedit, quod, ut ait Bernardus, serm. 76, in Cant.: *Civitas, oves, et sponsa unum sunt: civitas propter collectionem, sponsa propter dilectionem, oves propter mansuetudinem:* sed Ecclesia, ut constans ex Angelis, et hominibus, est una illa civitas, de qua dicitur Apoc. 21: *Vidi civitatem sanctam Jerusalem novam*, ut supra ex eodem Bernardo retuli. Et tota illa etiam est *unum ovile Christi*: ut idem Bernardus dicit: nam etiam Angeli sunt Christi oves, ut supponunt sancti, qui parabolam de centum ovibus, Matt. 18 et Luc. 15, exponunt de Angelis et hominibus, ut Gregorius, homil. 34, in Evangel., Cyrillus Hierosolomytanus, catech. 15, Hilarius, Theophylactus et alii antiquiores; ergo tota illa Ecclesia est etiam sponsa Christi. In hac ergo metaphorica appellatione, etiam Angelis tribuenda, nihil absurdi reperio, et locupletari potest ex his, quæ de illa tradit Bernardus, homil. de Virginibus, ad cap. Matt. 15, in principio, et serm. 7, in Cant., initio.

14. *Fatendum tamen dotes non tam proprie Angelis, quam hominibus convenire.* — Nihilominus tamen propter peculiarem conjunctionem Dei cum hominibus per Incarnationem placet sententia D. Thomæ in 4, supra, ubi sic concludit. *Ex ratione inducta non potest simpliciter haberi, quod in Angelis dotes non concedantur, sed solum quod non ita proprie sicut hominibus, ratione dissimilitudinis prædictæ.* Utique in natura, et Richardus etiam supra dixit: *Dotes maxime proprie esse in animabus beatis; aliquo etiam modo, licet non ita proprio, in Angelis sanctis.* Et Paludanus eadem, dist. 49, quæst. 8, num. 11, licet prius neget dotes quoad nomen esse in Angelis, adjungit: *Sed large, sicut Christus dicitur caput Angelorum, sic dicitur sponsus Ecclesie triumphantis.* Et idem habet latius Abulensis, Matth. 17, quæst. 107, et de quæstione nominis, ac metaphoræ hæc sufficiunt.

15. *Corporales dotes in Angelis reperiri nequeunt, nisi aliquantulum in corporibus assumptis.* — Solum superest advertendum, hæc dicta esse de dotibus spiritualibus beatorum, nam corporales dotes, quæ sunt perfectiones corporis gloriosi, scilicet, subtilitas, agilitas, impassibilitas, et claritas in Angelis inveniri non possunt, cum corporei non sint. Nihilominus tamen probabile est in corporibus assumptis posse per virtutem gloriæ assumere etiam illarum dotium participationem. Nos supra diximus probabile esse posse ipsos in corporibus

assumptis se præbere videndos, quibus volunt, et se aliis occultare, non solum per interjectum impedimentum, sed per virtutem gloriæ, suspendendo impressionem sensibilium specierum. Sic ergo probabile est posse assumere corpus cum dote subtilitatis introeundi in domum, januis clausis, vel agilitatis, velocius movendo corpus, quam per solam naturam posset, vel transferendo illud ab extremo loco ad extremum sine transitu per medium, et sic de cæteris. Quæ possent disputari latius, quod nunc non vacat, et ut aliis occasionem præbeamus, hæc sufficiunt.

CAPUT VIII.

AN SANCTI ANGELI SALTEM IN ACCIDENTALI BEATITUDINE SUI MERITIS CRESCANT.

1. *Probatur ex Scriptura dari gloriam accidentalem.* — Supponenda imprimis est communis theologorum distinctio de duplici perfectione beatitudinis, quam essentialia, vel accidentale præmium, seu gloriam vocant. Tradunt communiter theologi in distinct. 11, et in 4, dist. 49, et D. Thomas, dict. quæst. 62, art. 9, ad 3. Et omisso priori membro de essentiali gloria, quæ nomine *vite æternæ*, in Scriptura significatur, quia de illo jam satis dictum est; accidentalis gloria frequenter in sacra Scriptura indicatur, ut Psalm. 149, cum dicitur: *Exultabunt Sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis*, et Luc. 15, ibi: *Gaudium erit in celo super uno peccatore penitentiam agente.* Huc etiam pertinet judiciaria potestas, et sessio, quam pauperibus Christus promittit. Imo, et illud, *centuplum*, quod præter, *vitam æternam*, idem Dominus Matth. 19, promittit, si non tantum in præsentem vitam, sed in futura implendum accipiatur. Præsertim vero in Apocalypsi hæc accidentalis gloria multis modis indicatur, per vestimenta alba, per coronas aureas, per canticum novum virginum sequentium Christum, et per stolas martyrum: et alia similia, quæ in illo libro inveniuntur. Et ad hanc gloriam accidentalem pertinent aureolæ virginum, martyrum, et doctorum: et similia, quæ suo modo, et cum proportionem Angelis communia sunt. Nam licet eis propriæ aureolæ non conveniant, quia non sunt capaces virginitatis propriæ, aut martyrii, tamen habent alia obiecta proportionata, de quibus possint accidentaliter gaudere, ut dicemus, et notat Richardus in 4, dist. 49, art. 4, quæst. 5 et 6, et Soto ibi quæst. ultim., articulo ultimo, concl. 8.

2. *Triplex significatio accidentalis gloriæ.* — Ut autem sine æquivocatione intelligatur, de qua gloria accidentali in præsentem loquamur, scire convenit, accidentalem gloriam, in tribus significationibus accipi posse. Primo ut accidentalis perfectio beatitudinis dicatur, quidquid est extra rigorosam essentialiam beatitudinis essentialis, id est, omnis operatio, vel perfectio distincta ab illa operatione, in qua formalis beatitudo essentialiter constituitur. Et sic supponendo quod sola visio Dei sit tota essentia beatitudinis: amor, et gaudium de ipso Deo clare viso, vel de ipsa visione, et omnes dotes gloriæ, et rectitudo voluntatis, et omnia similia ad accidentalem beatitudinem pertinebunt. Verumtamen licet secundum quemdam philosophicum rigorem, ille modus loquendi sustineri possit; nihilominus theologi communiter non ita loquuntur, ut videre licet in 4, dist. 49, Richardo, art. 5, quæst. 1, et Soto ibi quæst. 3, art. 4, in principio, et in fine, et quæst. 5, art. 1. Et ad rem præsentem ille modus appellandi beatitudinem accidentalem non deservit: quia omnes illi actus æque immutabiles sunt, et augmentum non recipiunt, sicut neque ipsa visio. Et ideo ab opinionibus abstractendo, illa tanquam substantialem beatitudinem constituentia ab ejus accidentibus distinguimus.

3. Secundo ergo modo accidentalis gloria, beatitudo, seu præmium dicitur, omnis illa perfectio, quæ additur completæ, ac substantiali beatitudini: hæc enim Deum ipsum habet pro immediato objecto, illa versatur circa obiecta creata, ut sunt gaudia de bonis operibus factis, ad quæ pertinent aureolæ, et fructus, et similia. Inter hæc vero, quædam sunt veluti accidentia inseparabilia, quæ beatitudinis substantiam infallibiliter sequuntur, vel in universum, vel in unoquoque beato secundum modum suum. Et sub his accidentibus gloriæ numerari possunt memoria priorum bonorum operum, peccatorum remissio, cum gaudiis, quæ ex his consequuntur. Item honor, et gloria beatorum inter se, et apud Deum, quæ ab illo statu inseparabilia sunt. Item cognitio creaturarum in proprio genere, præsertim illa, quæ ratione beatifici status altiori modo confertur. Et ad hunc modum in hominibus gloria corporum resurgentium respectu beatitudinis animæ inter accidentales numeratur. De hoc ergo genere accidentalis beatitudinis etiam in præsentem non loquimur. Nam licet sit verum, et in Angelis reperitur, tamen in illo non invenitur proprium augmen-